

Do konce první světové války zbývají měsíce. To však vojáci na frontách netuší. Jsou unaveni nelidskými podmínkami, smrtí kamarádů. Každý den někdo umírá, denně se bojuje a nastupují do dalších a dalších střetů. Konec v nedohlednu. A zoufalství se prohlubuje.

Na přelomu let 1917 a 1918 vedla námořní blokáda Dohody k velké potravinové a vnitropolitické krizi Centrálních mocností, jejímž projevem byly stávky a nepokoje, spojené s voláním po ukončení války. Snížení přidělů potravin v Rakousku-Uhersku v lednu 1918 vyvolalo vlnu nepokojů, ke kterým se přidali i dělníci loděnic v Terstu a Pule.

K prvním nepokojům v námořnictvu došlo 27. ledna v Pule na řadových lodích Habsburg a Radetzky, odkud se rozšířily na většinu těžkých lodí. Podařilo se je ale rychle uklidnit zvýšením přidělu potravin a splněním dalších požadavků.

Mnohem vážnější situace nastala v boce Kotorské. Důvodem vzpoury byly původně protesty proti nelidským podmínkám na lodích. Námořníci trpěli hladu, zatímco důstojníci prodávali pro osobní zisk potraviny. Nakonec se však vyvinula v protest proti nerovnému postavení národů v rakouské monarchii.

Počátek vzpoury

Vzpoura začala 1. února 1918 přibližně v 10 hodin dopoledne na křižníku Sankt Georg, který kotvil poblíž vsi Ďenovići a na depotní lodi ponorek SMS Gaa. Velitel křižníkové flotily kontradmirál Alexander Hansa byl uvězněn na lodi. Ke vzpouře se přidaly křižníky Kaiser Karl VI., Kaiser Franz Joseph I., později i obrněné lodě Monarch a Kronprinz Erzherzog Rudolf. Křižníky Helgoland a Novara sice na rozkaz vzbouřenců z nedalekého Sankt Georgu vztyčily rudou vlajku, ale byly plně pod kontrolou svých velitelů. Menší plavidla také obvykle zůstala pod kontrolou svých velitelů, byť často naoko vyvěsila rudé vlajky. Všechna plavidla však na rozkaz kontradmirála Hansy zůstala ve svých kotvištích, protože jinak hrozilo, že by se dostala pod palbu Sankt Georgu.

Vyjednávání

Odpoledne začalo vyjednávání mezi Hansou a námořníkem Antonem Grabarem, mluvčím vzbouřenců, a teprve v té době se doposud živelná vzpoura začala více organizovat. Námořníci vytvořili námořnické rady, které rovnoměrně zastupovaly jednotlivé národnosti, a na palubě Sankt Georgu vytvořily ústřední námořnickou radu, jednotné velení vzbouřenců však nevzniklo.

Požadavky vzbouřenců zahrnovaly například ukončení války, úplnou nezávislost na okolních mocnostech, odzbrojení a demobilizaci, právo národů na sebeurčení, podporu Wilsonovy nóty i lepší zásobování. Na mnoho požadavků týkajících se zásobování či vycházek reagoval Hansa vstřícně, ale většina požadavků šla nad rámec jeho kompetencí. Odmítl také zaručit beztrestnost pro vzbouřence, ale vyjednával i nadále.

Ke vzpouře se mezitím přidali dělníci z loděnic, námořníci z ponorkové základny a také hydroplánová základna v Kumboru, kde působil František Rasch (*1888), rodák ze smíšené česko-německé rodiny z Přerova a sociální demokrat, který se na vzpouře silně podílel. Pobřežní pevnosti se však nepřipojily.

Druhý den pokračovala jednání mezi Hansou a ústřední námořnickou radou, jejíhož vedení se ujal František Rasch. Požadavky vzbouřenců se o něco změnily, zahrnovaly vytvoření námořnických rad v celém loďstvu, navázání spojení s parlamentem, jednání s jeho poslanci a také beztrestnost pro vzbouřence. Jednání však skončila bez dohody a vzpoura se ocitla ve slepé uličce. Vzbouřencům se ani nedařilo navázat rádiové spojení s okolním světem.

Rozpad flotily

Už v noci z 1. na 2. února začalo rakousko-uherské velení organizovat potlačení vzpoury. Velitel základny polní zbrojmistr Gusseck do oblasti stahoval posily a uvedl do pohotovosti pobřežní pevnosti, které měly vzbouřenecké lodě potopit při případném pokusu o únik. Vzbouřencům dal ultimátum, kontradmirál Hansa ho však přesvědčil, aby s útokem nespěchal a pokusil se vyhnout krveprolití.

Ve dvě hodiny odpoledne 2. února se ke vzbuřencům přidal obrněnec Kronprinz Erzherzog Rudolf, původně hlídkující u vjezdu do přístavu, ovšem pod palbou pobřežní pevnosti, jež jednou lodí zasáhla a zabila několik námořníků. To byl důkaz, že Gusseck myslí ultimátum vážně. V té době vzbuřenci také naivně dovolili odplout německým ponorkám, které se však vrátily následujícího dne v pro ně nejkritičtější chvíli.

Jako první stáhl rudou vlajku křižník Novara, jehož kapitán se rozhodl odplout pryč od vzbuřenců do Risanské zátoky a také se mu to, přes vzájemné výhrůžky potopením, podařilo. Novaru následoval křižník Helgoland a postupně i torpédoborce Tátra, Huszár, Dinara, Balaton, Orjen a Csepel, které byly vlastně celou dobu pod kontrolou svých velitelů. Následovaly je také torpédovky 10. torpédové divize.

Potlačení vzpoury

Vzbuřenecká flotila se druhého dne dále rozpadala. Pancéřový křižník Kaiser Karl VI. odplul ještě 2. února v 17.40, na Gãa vzpoura skončila v noci, na obrněné lodi Monarch a několika dalších plavidlech nad ránem. Vzbuřencům zůstaly pouze Sankt Georg, Kaiser Franz Joseph I. a Kronprinz Erzherzog Rudolf.

Další Gusseckovo ultimátum, které bylo doručeno brzy ráno, podpořily bitevní lodě Erzherzog Karl, Erzherzog Friedrich a Erzherzog Ferdinand třetí divize řadových lodí, která mezitím vplula do boky Kotorské. V 9.00 se také ke vzbuřeneckým lodím přiblížily dvě z německých ponorek, daly vzbuřencům ultimátum a ponořily se, přičemž vyčkávaly na jeho vypršení, připravené k torpédovému útoku. Zbytek vzbuřenců hlasováním rozhodl vzpouru ukončit.

Na 800 námořníků bylo převezeno na břeh, 432 z nich bylo do konce války souzeno a další čtyři byli 11. února 1918 popraveni zastřelením u hřbitovní zdi ve Skaljari. Probíhající soudní procesy přerušil až konec války. Malé části vedení vzbuřenců se podařilo v hydroplánu ulétnout do Itálie.